

การจัดทำแผนที่เส้นทางวัฒนธรรมเพื่อเสริมสร้างการเดินทางและ การใช้จักรยานในการท่องเที่ยว อำเภอเชียงคำ จังหวัดพะเยา The Creation of Cultural Route Map for Walking and Biking Tourism in Chiang Kham District, Phayao Province

สัททยา วิเศษ¹, รุ่งสุริยณ์ สุนันตะ², ลชนา ชมตระกุล³
Sahathaya Wiset¹, Rungsuriyun Sunanta², Lachana Chomtrakool³

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตพะเยา¹,
โรงเรียนราชประชานุเคราะห์ 24 จังหวัดพะเยา², นักวิชาการอิสระ³
Mahachulalongkornrajavidyalaya University, Phayao Campus¹,
Rajaprajanugroh 24 School, Phayao², Independent Scholar³
Corresponding Author, E-mail: kungwiset@gmail.com

บทคัดย่อ

งานวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์ 1) เพื่อสำรวจเส้นทางการเดินและการใช้จักรยานเพื่อการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม อำเภอเชียงคำ จังหวัดพะเยา 2) เพื่อจัดทำแผนที่เส้นทางวัฒนธรรมในการเสริมสร้างเดินและการใช้จักรยานเพื่อการท่องเที่ยว และ 3) เพื่อวิเคราะห์ปัจจัยการใช้แผนที่เส้นทางวัฒนธรรมเพื่อเสริมสร้างการเดินทางและการใช้จักรยานเพื่อการท่องเที่ยว การวิจัยนี้เป็นการวิจัยเชิงปฏิบัติการ โดยการศึกษาเอกสาร ทำร่างเส้นทางและจุดท่องเที่ยวที่สำคัญ แล้วลงพื้นที่สำรวจเส้นทางจริง ปักหมุด เก็บข้อมูลสถานที่ ถ่ายภาพและวาดแผนที่ฉบับร่างด้วยโปรแกรม Google Map จากนั้นจัดทำแผนที่ในระบบดิจิทัลและตรวจสอบข้อมูลแผนที่โดยการประชุมกลุ่มย่อยในกลุ่มแกนนำภาครัฐ ภาคธุรกิจและภาคประชาสังคม อำเภอเชียงคำ จังหวัดพะเยา

ผลการวิจัย พบว่า 1) การสำรวจและใช้จักรยานเริ่มจากการประชุมหารือแนวทางการเสริมสร้างการเดินทางและการใช้จักรยานเพื่อการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมกับแกนนำในชุมชนและหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง การศึกษาและกำหนดเส้นทางการเดินและการใช้จักรยานเพื่อการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม 2) การจัดทำแผนที่เส้นทางการเดินและการใช้จักรยานเพื่อการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม โดยการออกแบบและร่างแผนที่เส้นทาง

ท่องเที่ยวในระบบดิจิทัล จำนวน 3 เส้นทาง 3) ปัจจัยในการใช้แผนที่เส้นทางวัฒนธรรมเพื่อการเสริมสร้างการเดินทางและการใช้จักรยานเพื่อการท่องเที่ยว แบ่งเป็นด้านปัจจัยเอื้อ คือ เมืองเชียงคำเป็นเมืองชายแดนติดกับสาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว (สปป. ลาว) เป็นเมืองเล็ก ๆ ที่มีจุดเด่นทางวัฒนธรรมชุมชนของกลุ่มชาติพันธุ์ มีประวัติศาสตร์ ตำนานที่เชื่อมโยงกับพระพุทธศาสนา โบราณสถาน โบราณวัตถุและความหลากหลายของทรัพยากรธรรมชาติ ส่วนด้านปัจจัยข้อจำกัด คือ ลักษณะของถนนที่ไม่มีเส้นทางจักรยาน สภาพถนนโดยเฉพาะขอบทางยังไม่เอื้อต่อการเดินทางและการใช้จักรยาน เนื่องจากมีท่อระบายน้ำที่ไม่เรียบไปกับผิวถนน เส้นทางบางเส้นต้องผ่านย่านธุรกิจการค้าของเมืองที่มีรถยนต์พลุกพล่านและมีรถยนต์จอดริมถนน การสนับสนุนจากหน่วยงานทั้งภาครัฐและองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นยังมีน้อย

คำสำคัญ: การเดินทางและการใช้จักรยาน; แผนที่เส้นทางวัฒนธรรม; การท่องเที่ยว; เชียงคำ

Abstract

The objectives of this research are: 1) to survey the walking and biking routes for cultural tourism in Chiang Kham District, Phayao Province; 2) to create the cultural route map for walking and biking tourism; and 3) to analyze the factors of the cultural route map for walking and biking tourism. It is based on action research by collecting documentary data, drafting the bike route and tourist sites, then surveying the real route to pin on it, collecting data and taking photos of these sites, and drawing the route through Google Map. After that it is created by digital route map and checked the map data by small group meeting from government, commerce, and civil society leaders in Chiang Kham District, Phayao Province.

The results of study reveal that: 1) the survey of the route begin from meeting with community and related organization to create a walking and biking route for cultural tourism, then study the data and identify the route; 2) the route map is created by digital system and divided into three routes; 3) the factors of these routes are reflected in the following aspects: (1) for contributing factor, Chiang Kham City is a

small town at Thai-Lao border. It has the outstanding cultures such as indigenous cultures, history, Buddhist legends, historical sites, antiques, and natural resources; (2) for limiting factor, it is no bike lane. The road is not suitable for walking and biking, especially at the curbs drains are not smooth with the road surfaces. Some routes go through downtown which is very busy and many cars park on the roadside. In addition, it still lack support from governmental agencies and local administrative organizations.

Keywords: Walking and Biking; Cultural Route Map; Tourism; Chiang Kham

บทนำ

อำเภอเชียงคำเป็นอำเภอหนึ่งในจังหวัดพะเยาตั้งอยู่ในบริเวณที่ราบลุ่มแม่น้ำลาว แม่น้ำยวนและแม่น้ำแวน ซึ่งเป็นลุ่มน้ำย่อยของกลุ่มแม่น้ำอิง ในอดีตเป็นแอ่งอารยธรรมของชุมชนที่มีวิถีชีวิตที่ผูกพันกับสายน้ำ ความเป็นมาของอำเภอเชียงคำปรากฏในตำนาน 2 เรื่องในสมัยพุทธกาลที่เกี่ยวข้องกับพระพุทธเจ้า ตามตำนานพระธาตุดอยคำ ฉบับวัดหนองร่มเย็น เมืองเชียงคำ มีชื่อเดิมว่า เวียงชะราว ตั้งอยู่ในพื้นที่บ้านคุ้มหมู 6 ตำบลร่มเย็น อำเภอเชียงคำ พระยาผู้ปกครองเมืองได้สร้างพระธาตุไว้บนดอยนอกเมืองเพื่อล้างบาป ต่อมาเมื่อผู้พบแหล่งทองคำขนาดใหญ่ในลำธารหลังดอย ดอยนั้นได้ชื่อว่า ดอยคำ พระธาตุบนดอยก็ชื่อว่า พระธาตุดอยคำ เมืองชะราวจึงเปลี่ยนชื่อเป็นเมืองเชียงคำ ปัจจุบัน

อำเภอเชียงคำมีพื้นที่ทั้งหมด 784.061 ตารางกิโลเมตร ทิศเหนือติดกับอำเภอภูซาง จังหวัดพะเยาและอำเภอเทิง จังหวัดเชียงราย ทิศตะวันออกติดกับอำเภอสองแคว จังหวัดน่านและแขวงไซยะบูลี ประเทศลาว ทิศใต้ติดกับอำเภอปง จังหวัดพะเยาและอำเภอสองแคว จังหวัดน่าน ทิศตะวันตกติดกับอำเภอจุน จังหวัดพะเยาและอำเภอเทิง จังหวัดเชียงราย แบ่งพื้นที่การปกครองออกเป็น 10 ตำบล 134 หมู่บ้าน (ผดุง ประวัง. ออนไลน์)

อำเภอเชียงคำเป็นเมืองที่มีสภาพภูมิประเทศ อากาศ วิถีชีวิตความเป็นอยู่ ประเพณีวัฒนธรรม วัดวาอาราม โบราณสถานและบรรยากาศที่เอื้อต่อการเดินและการใช้จักรยานมาตั้งแต่อดีต โดยผู้คนนิยมเดินไปวัดตลาด รวมถึงการเดินไปโรงเรียนของนักเรียน เมื่อจักรยานเข้ามาเป็น

พาหนะสำคัญในการเดินทาง การสัญจรของคนในอดีตไปสถานที่ต่าง ๆ มีความสะดวกมากขึ้น รวมทั้งมีสามล้อถีบให้บริการแก่นักเรียนและแม่บ้านในการไปจ่ายตลาด เป็นต้น ปัจจุบันการเดินทางและการใช้จักรยานในอำเภอเชียงคำมีรูปแบบที่เปลี่ยนแปลงไปเนื่องจากความเจริญของเมือง การออกแบบเมือง การพัฒนาโครงสร้างพื้นฐานที่เอื้อต่อการคมนาคมขนส่งทางรถยนต์ การเปลี่ยนแปลงวิถีชีวิตของผู้คนที่นิยมความรวดเร็วมากกว่าการเดินทางหรือการใช้จักรยาน อย่างไรก็ตาม จากกระแสของการท่องเที่ยวการออกกำลังกายเพื่อสุขภาพที่มีเพิ่มมากขึ้นในทุกเพศ ทุกวัย ทำให้การออกกำลังกายโดยการเดินและการใช้จักรยานเพื่อการท่องเที่ยว การพักผ่อน และการออกกำลังกายเป็นที่นิยมมากขึ้นในเมืองต่าง ๆ รวมทั้งในอำเภอเชียงคำที่เห็นผู้คนปั่นจักรยานกันมากขึ้นโดยเฉพาะในช่วงเย็น

จากการศึกษา เรื่องการเมืองชุมชนจักรยานเพื่อให้เป็นมิตรต่อการเดิน และการใช้จักรยานในชีวิตประจำวัน ในพื้นที่ตำบลหย่วนและตำบลเชียงคำ อำเภอเชียงคำ จังหวัดพะเยา ระยะที่ 1 ในปี พ.ศ. 2560 (สหทัยา วิเศษ และคณะ, 2561) พบว่า แนวทางการสร้างเมืองชุมชนจักรยานเพื่อให้เป็นมิตรต่อการ

เดิน และการใช้จักรยานในชีวิตประจำวันของตำบลหย่วนและตำบลเชียงคำ อำเภอเชียงคำ เป็นเมืองที่มีตำนาน ประวัติศาสตร์ ความเป็นมาที่ยาวนาน มีความหลากหลายของกลุ่มชาติพันธุ์ 8 กลุ่ม มีประเพณีวัฒนธรรม ภูมิปัญญาท้องถิ่นของแต่ละกลุ่มชาติพันธุ์และมีความอุดมสมบูรณ์ของทรัพยากรธรรมชาติ ดังนั้น ในการสร้างเมือง ชุมชนจักรยานเพื่อให้เป็นมิตรต่อการเดินและการใช้จักรยานในชีวิตประจำวัน จะต้องดำเนินการแบบบูรณาการกับประวัติศาสตร์ ประเพณี วัฒนธรรม สังคม เศรษฐกิจและการประกอบอาชีพของคนในท้องถิ่น เพื่อให้มีความสอดคล้องกับการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม การท่องเที่ยวทางธรรมชาติและ การใช้การเดินทางเท้า และจักรยานในชีวิตประจำวันของผู้คนในชุมชน

การสร้างเมือง ชุมชนจักรยานเพื่อให้เป็นมิตรต่อการเดินและการใช้จักรยานในชีวิตประจำวัน มี 3 มาตรการ ประกอบด้วย 1) มาตรการขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น เช่น กำหนดให้ผู้ประกอบการร้านค้าไม่ควรนำสินค้า ป้ายโฆษณามาวางบนทางเดินเท้าหรือจอดรถกีดขวางทางเดินเท้า การกำหนดเวลาจำหน่ายสินค้าบนถนน การสร้างแรงจูงใจให้เยาวชนหรือผู้สูงอายุใช้จักรยาน การ

ปรับถนนในชุมชนเพื่อให้มีความสะดวกในการเดินและการใช้จักรยานในชุมชน 2) มาตรการทางกฎหมายของหน่วยงานภาครัฐ เช่น จัดระเบียบการจอดรถยนต์บริเวณข้างทาง จัดให้มีสถานที่จอดรถยนต์บริการ การใช้สัญลักษณ์หรือป้ายสำหรับถนนบางเส้นทาง การปรับฝาท่อระบายน้ำที่อยู่บนผิวถนนให้เรียบ การกำหนดเวลารถยนต์ขนาดใหญ่ที่เข้ามาในตัวเมืองเชียงคำ เป็นต้น และ 3) มาตรการของชุมชนโดยสร้างให้เกิดวัฒนธรรมการเดิน การใช้จักรยาน การรณรงค์ของชุมชนทุกวันสำคัญทางศาสนา การสร้างจิตสำนึก การสร้างวัฒนธรรมการอยู่ร่วมกัน การใช้ถนนร่วมกัน การรณรงค์ชุมชนปลอดภัยจากอุบัติเหตุ การจัดกิจกรรมกระตุ้นให้มีการใช้จักรยาน การมีจักรยานไว้บริการนักท่องเที่ยวตามวัดต่าง ๆ เช่น วัดนันทาราม วัดหย่วน วัดแสนเมืองมา วัดพระธาตุสบแวน วัดพระนั่งดิน วัดพระธาตุดอยคำ

วัตถุประสงค์การวิจัย

1. เพื่อสำรวจเส้นทางการเดินและการใช้จักรยานเพื่อการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม อำเภอเชียงคำ จังหวัดพะเยา

2. เพื่อจัดทำแผนที่เส้นทางวัฒนธรรมในการเสริมสร้างเดินและการใช้จักรยานเพื่อการท่องเที่ยว

3. เพื่อวิเคราะห์ปัจจัยในการใช้แผนที่เส้นทางวัฒนธรรมเพื่อการเสริมสร้างการเดินและการใช้จักรยานเพื่อการท่องเที่ยว

ระเบียบวิธีวิจัย

การดำเนินวิจัยใช้วิธีการสำรวจเส้นทางแหล่งท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมในการเดินและการใช้จักรยานเพื่อการท่องเที่ยว โดยการศึกษาเอกสาร ทำร่างเส้นทางและจุดท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมที่สำคัญ หลังจากนั้นได้ลงพื้นที่สำรวจเส้นทาง ปักหมุด เก็บข้อมูลสถานที่สำคัญ ถ่ายภาพและวาดแผนที่ฉบับร่างด้วยโปรแกรม Google Map จากนั้นได้จัดทำแผนที่ในระบบดิจิทัล เส้นทางเดินและการใช้จักรยานเพื่อการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมและตรวจสอบข้อมูลแผนที่โดยการประชุมกลุ่มย่อยในกลุ่มแกนนำภาครัฐ ภาคธุรกิจและภาคประชาสังคม อำเภอเชียงคำ จังหวัดพะเยา

ผลการวิจัย

1. การสำรวจเส้นทางการเดินและการใช้จักรยานเพื่อการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม อำเภอเชียงคำ จังหวัดพะเยา

การสำรวจเส้นทางได้มีการประชุมหารือแนวทางการเสริมสร้างการเดินทางและการใช้จักรยานเพื่อการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม โดยให้วัดนันทารามเป็นศูนย์กลางเชื่อมต่อเครือข่ายกับวัดต่าง ๆ ในอำเภอเชียงคำ การสำรวจเส้นทางเดินทางและการใช้จักรยานแหล่งเรียนรู้ทางวัฒนธรรม ภูมิปัญญาท้องถิ่นในชุมชนวัดนันทาราม วัดดอนไชย วัดบุญนาคนาค วัดเปือยเปียง วัดหย่วน วัดพระธาตุสบแวน และวัดวังเค็ม เพื่อจัดทำข้อมูลเบื้องต้นของเส้นทางท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม อำเภอเชียงคำ จำนวน 3 เส้นทาง โดยมีจุดเริ่มต้นจากวัดนันทาราม ซึ่งเป็นจุดจอดรถจักรยานให้บริการแก่นักท่องเที่ยว

เส้นทางที่ 1 วัดนันทาราม - วัดเปือยเปียง - วัดวังเค็ม จุดที่น่าสนใจ ได้แก่ (1) วัดนันทาราม บ้านทุ่งบานเย็น มีวิหารไม้สักทองศิลปพม่าสร้างในปี พ.ศ. 2467 ภายในวิหารมีพระพุทธรูปปางมารวิชัยไม้สักทอง พระเจ้าแสนแซ่ พระพุทธรูปทองสัมฤทธิ์ พระพุทธรูปเกสรดอกไม้ พระพุทธรูปหินขาว และพิพิธภัณฑสถานพื้นบ้าน (2) วัดเปือยเปียง บ้านเปือยเปียง มีสถานที่สำคัญ คือ ป่าดงเปือย วัดเปือยเปียง ตลาดนัดชุมชนและสวนแม่ย่า (3) วัดวังเค็ม บ้านวัง

เค็มเก่า มีสถานที่สำคัญ คือ วัดวังเค็มและวิหารเก่า สร้างเมื่อปี พ.ศ. 2464

เส้นทางที่ 2 วัดนันทาราม - วัดดอนไชย - วัดหย่วน - วัดพระธาตุสบแวน จุดที่น่าสนใจ ได้แก่ (1) วัดดอนไชย บ้านดอนไชย มีสถานที่สำคัญคือ วัดดอนไชย สร้างเมื่อปี พ.ศ. 2445 ภายในวัดมีพระเจ้าแสนแซ่ เป็นพระพุทธรูปปางมารวิชัยศิลปล้านนา ด้านข้างวัดเป็นกลุ่มวิสาหกิจชุมชนกาสะแมโบราณและหมี่กรอบลำไย (2) วัดหย่วน บ้านหย่วน มีสถานที่สำคัญคือ วัดหย่วน สร้างเมื่อปี พ.ศ. 2230 มีวิหารไทลื้อ ศูนย์วัฒนธรรมไทลื้อภายในชุมชนมีเฮือนไทลื้อแม่แสงดาสมฤทธิ์ เป็นพิพิธภัณฑสถานไทลื้อที่มีชีวิต นอกจากนี้ยังมีตลาดสดบ้านธาตุ (3) วัดพระธาตุสบแวน บ้านธาตุ มีสถานที่สำคัญคือ พระธาตุสบแวน อายุเก่าแก่กว่า 800 ปี ภายในบรรจุเส้นเกศาและกระดูกส่วนคางของพระพุทธเจ้า ข้างวิหารมีหอประวัติไทลื้อซึ่งเป็นศาลา 13 ห้อง มีภาพวาดแสดงประวัติศาสตร์การโยกย้ายถิ่นฐาน การตั้งบ้านเรือน การสร้างวัดและภาพวิถีชีวิตของคนไทลื้อบ้านธาตุ

เส้นทางที่ 3 ศาลเจ้าเชียงคำ - วัดบุญนาคนาค - วัดแสนเมืองมา จุดที่น่าสนใจ ได้แก่ (1) ศาลเจ้าเชียงคำ ตั้งอยู่ที่บ้านตลาด สร้างในปี พ.ศ. 2523 ภายในศาลเจ้ามีเจ้าพ่อเจ้าแม่ปู่

เผ่าก่ง ป่งเผ่าม้า กวนอูและเจ้าแม่ กวนอิม (2) วัดบุญนาค บ้านตลาด เดิม เป็นวัดพม่าสร้างโดยมีคฤหบดีชาวพม่า รวในปี พ.ศ. 2460 มีวิหารที่ประดิษฐาน พระเจ้าหิน (พระพุทธรูปศิลา นิมิต) พระพุทธรูปหินสีเขียวเทา ปางมารวิชัย (3) วัดแสนเมืองมาหรือวัดบ้านมาง สร้างขึ้นเมื่อประมาณปี พ.ศ. 2400 ภายในวัดมีพิพิธภัณฑสถาน อริยาลังการอนุสรณ์ พ.ศ. 2543 (4) ศาลเจ้าพ่อเทวดาหลวงเมืองมาง มีการเลี้ยงบวงสรวงเช่นไหว้เจ้าพ่อ เทวดาเป็นประจำทุกปีในเดือน มิถุนายน (5) ตลาดสดเชียงคำ ตั้งอยู่ ศูนย์กลางของเมืองเชียงคำที่เป็นย่าน คนจีน (6) อนุสาวรีย์ท้าวขาก่าน เป็น ผู้นำทหารที่ฆ่าฟันพม่าเมืองเชียงคำด้วย คุณงามความดีของท่านจึงได้มีการ สร้างอนุสาวรีย์อยู่ด้านข้างของตลาด สดเชียงคำ

2. การจัดทำแผนที่เส้นทาง การเดินและการใช้จักรยานเพื่อการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม อำเภอเชียงคำ

การทำแผนที่เส้นทางได้ โปรแกรม Google Map ในการทำแผนที่ในระบบดิจิทัล (Digital Mapping) เส้นทางเดินและการใช้จักรยานอำเภอเชียงคำ ใช้วิธีการสำรวจพื้นที่ ปักหมุดในแผนที่และถ่ายภาพ รวมทั้งเติมข้อมูลที่เป็น

รายละเอียดของแต่ละสถานที่ที่ได้จากการลงพื้นที่สำรวจลงในระบบแผนที่ นอกจากนี้ยังได้ทำ QR Code เป็นบาร์โค้ด 2 มิติ เพื่อให้ง่ายและสะดวกต่อการใช้แผนที่ในโทรศัพท์มือถือ โดยนำกล้องของโทรศัพท์มือถือไปถ่าย QR Code ก็สามารถเข้าสู่แผนที่ได้ทันที

แผนที่ดิจิทัลเส้นทางการเดินและการใช้จักรยานเพื่อการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมมีทั้งหมด 4 จุด ประกอบด้วยแผนที่รวม 1 เส้นทาง และแผนที่ย่อย 3 เส้นทาง ได้แก่ เส้นทางรอบที่ 1 วัดนันทาราม - วัดเปือยเปียง - วัดวังเค็ม ระยะทาง 7.5 กิโลเมตร เส้นทางรอบที่ 2 วัดนันทาราม - วัดดอนไชย - วัดหย่วน - วัดพระธาตุสบแวน ระยะทาง 4.3 กิโลเมตร และเส้นทางรอบที่ 3 วัดนันทาราม - ศาลเจ้าเชียงคำ - วัดบุญนาค - วัดแสนเมืองมา ระยะทาง 3.7 กิโลเมตร แต่ละจุดจะมีวิทยากรชุมชนให้ความรู้และแนะนำสถานที่สำคัญที่น่าสนใจ

ทั้งนี้ แผนที่ดิจิทัลเส้นทางการเดินและการใช้จักรยานเพื่อการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมที่ได้จัดทำทั้งหมด 4 ชุด ประกอบด้วยแผนที่รวม 1 เส้นทางและแผนที่ย่อย 3 เส้นทาง ตามที่ได้จัดทำข้อมูลเส้นทาง

ท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมของอำเภอ
เชิงคำไว้ข้างต้น

แผนที่แสดงเส้นทางการเดิน
และการใช้จักรยานเพื่อการท่องเที่ยว
เชิงวัฒนธรรม อำเภอเชิงคำ
ประกอบด้วย

เส้นทางรอบที่ 1 วัดนันทา
ราม - วัดเปือยเปียง - วัดวังเค็ม
ระยะทาง 7.5 กิโลเมตร

เส้นทางรอบที่ 2 วัดนันทา
ราม - วัดดอนไชย - วัดห้วยน - วัด
พระธาตุสบแวน ระยะทาง 4.3
กิโลเมตร

เส้นทางรอบที่ 3 วัดนันทา
ราม - ศาลเจ้าเชิงคำ - วัดบุญนา -
วัดแสนเมืองมา ระยะทาง 3.7
กิโลเมตร

รูป 1 เส้นทางเดินและการใช้จักรยานเพื่อ
การท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม โดยภาพรวม

รูป 2 เส้นทางรอบที่ 1 วัดนันทาราม -
วัดเปือยเปียง - วัดวังเค็ม
ระยะทาง 7.5 กิโลเมตร

รูป 3 เส้นทางรอบที่ 2 วัดนันทาราม - วัด
ดอนไชย - วัดห้วยน - วัดพระธาตุสบแวน
ระยะทาง 4.3 กิโลเมตร

รูป 4 เส้นทางรอบที่ 3 วัดนันทาราม - ศาล
เจ้าเชิงคำ - วัดบุญนา - วัดแสนเมืองมา
ระยะทาง 3.7 กิโลเมตร

**3. ปัจจัยในการเสริมสร้าง
การเดินและการใช้จักรยานเพื่อการ
ท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม อำเภอเชิง
คำ จังหวัดพะเยา**

**1) ปัจจัยเอื้อในการ
ดำเนินงาน** บริบทอำเภอเชิงคำที่เป็น
เมืองชายแดน มีพื้นที่บ้านฮวกติดกับ
เมืองคอบ แขวงไชยบุรี ประเทศลาว
ที่เพิ่งมีการยกระดับจากจุดผ่อนปรน
เป็นด่านชายแดนสากล อีกทั้งนโยบาย
การท่องเที่ยวเมืองรอง ทำให้จังหวัด
พะเยาได้รับความสนใจจาก
นักท่องเที่ยวที่ชอบท่องเที่ยวในเมือง
เล็ก เมืองสงบที่มีจุดเด่นทางวัฒนธรรม

ชุมชน เพราะเชียงคำเป็นเมืองที่มีประวัติศาสตร์ของแต่ละกลุ่มชาติพันธุ์ เช่น ไทใหญ่ ไทลื้อ ไทยวน ไทอีสาน ปะโอ คนจีน คนม้ง คนเมี่ยน หลายพื้นที่มีประวัติความเป็นมาเชื่อมโยงกับตำนาน โดยเฉพาะตำนานทางพระพุทธศาสนาที่สัมพันธ์กับสถานที่และโบราณสถานหลายแห่ง เป็นจุดที่นักท่องเที่ยวได้มาเยี่ยมชม และชุมชนหลายแห่งมีศักยภาพในการพัฒนาให้เป็นแหล่งท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมได้ อีกทั้งการมีส่วนร่วมของคนในชุมชนในการดำเนินงานกิจกรรมต่าง ๆ เป็นต้นทุนที่ชุมชนมีอยู่แล้ว เพราะชุมชนเห็นประโยชน์จากการท่องเที่ยวและมีผลต่อเศรษฐกิจของคนในชุมชน จึงเป็นสิ่งสำคัญที่ทำให้การทำงานประสบผลสำเร็จตามเป้าหมาย รวมทั้งการจัดทำโครงการกิจกรรมของภาครัฐเป็นประจำทุกปี เช่น งานไทลื้อ โครงการหมู่บ้านการท่องเที่ยว วัฒนธรรม นอกจากนี้ ยังได้รับความร่วมมือกับภาคีภายนอกในการทำแผนที่เส้นทางการท่องเที่ยว ภาคธุรกิจเอกชน ภาคประชาสังคมในพื้นที่ในการประสานงานและการสื่อสารสาธารณะจากสื่อมวลชนในพื้นที่อีกด้วย

2) ปัจจัยข้อจำกัดในการดำเนินงาน ด้านลักษณะของถนนที่ไม่มีเส้นทางจักรยาน อีกทั้งสภาพถนนโดยเฉพาะขอบทางยังไม่เอื้อต่อการ

เดินและการใช้จักรยาน เนื่องจากมีท่อระบายน้ำที่ไม่เรียบกับผิวถนน เส้นทางบางเส้นต้องผ่านเขตเมืองและย่านธุรกิจการค้าของเมืองเชียงคำ รวมทั้งการข้ามถนนสายหลักที่มีรถยนต์พลุกพล่านและมีรถยนต์จอดริมถนนจึงเป็นอุปสรรคต่อการเดินและการใช้จักรยาน อีกประการหนึ่ง การได้รับการสนับสนุนจากหน่วยงานทั้งภาครัฐองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นยังมีน้อยอาจเป็นเพราะว่ายังไม่ได้มีการประชุมอย่างเป็นทางการเพื่อชี้แจงการทำงานของโครงการฯ ให้กับผู้บริหารหน่วยงานดังกล่าว

อภิปรายผล

1. การจัดทำเส้นทางการเดินและการใช้จักรยานเพื่อการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม ได้ให้ความสำคัญกับทุนทางวัฒนธรรมที่มีในแต่ละชุมชน เพราะเชียงคำเป็นเมืองที่มีจุดแข็งในด้านประวัติศาสตร์ท้องถิ่น กลุ่มชาติพันธุ์ที่มีความหลากหลายวัฒนธรรม ชุมชน โบราณวัตถุ โบราณสถาน ศิลปหัตถกรรมต่าง ๆ มีต้นทุนทางธรรมชาติที่มีแม่น้ำลาว แม่น้ำยวน มีป่าไม้ที่ร่มรื่น รวมทั้งมีการจัดโครงการและกิจกรรมด้านการส่งเสริมการท่องเที่ยวอย่างต่อเนื่อง เช่น งานไทลื้องานตักบาตรสองแผ่นดิน งานเชียงคำ 111 ปี โครงการหมู่บ้านการท่องเที่ยว

ไทลื้อ โครงการหมู่บ้านการท่องเที่ยว
 นวัตกรรม เป็นต้น ส่งผลกระทบต่อ
 เศรษฐกิจของคนในชุมชน สิ่งเหล่านี้
 เป็นองค์ประกอบที่มีความสัมพันธ์กับ
 การท่องเที่ยว ซึ่งมีความสอดคล้องกับ
 วารินทร์ เหล่าสงคราม (2550) ที่
 กล่าวถึงปัจจัยที่สัมพันธ์กับระบบการ
 ท่องเที่ยวประกอบด้วย 1) ทรัพยากร
 ทาง การ ท่อง เทีย ว (Tourism
 Resource) หมายถึง สิ่งที่เกิดขึ้นเอง
 ตามธรรมชาติและสิ่งที่มีมนุษย์สร้างขึ้น
 หลักฐานโบราณคดีหรือร่องรอยของ
 สิ่งมีชีวิตในยุคต่าง ๆ ซึ่งมีมนุษย์สามารถ
 นำมาใช้ประโยชน์เพื่อการพักผ่อน
 หย่อนใจ และ ประกอบกิจกรรม
 นันทนาการ อันนำมาซึ่งความพึงพอใจ
 และความสุขในรูปแบบต่าง ๆ ได้ 2)
 สินค้า หมายถึง ความสวยงามทาง
 ธรรมชาติ สิ่งที่มีมนุษย์สร้างขึ้น วิธีการ
 ดำรงชีวิตของผู้คน สามารถจำแนกได้
 เป็นทรัพยากรทางการท่องเที่ยวที่
 เกิดขึ้นจากธรรมชาติและทรัพยากร
 ทางการท่องเที่ยวที่มนุษย์สร้างขึ้น
 ได้แก่ ทรัพยากรการท่องเที่ยวประเภท
 ประวัติศาสตร์ โบราณสถานและ
 โบราณวัตถุ ทรัพยากรการท่องเที่ยว
 ประเภทศิลปวัฒนธรรม ประเพณีและ
 กิจกรรม รวมถึงสิ่งที่ตกทอดตาม
 ประเพณีโบราณมาสู่ชนรุ่นหลัง วิถีชีวิต
 ความเป็นอยู่ของชาวบ้าน

ความสำคัญของทรัพยากรการ
 ท่องเที่ยวยังเป็นสิ่งดึงดูดใจให้มีการ
 เดินทางท่องเที่ยว เพราะเป็นปัจจัย
 หลักที่นักท่องเที่ยวนำมาพิจารณาใน
 การตัดสินใจเลือกหรือไม่เลือกที่จะ
 เดินทางไปเที่ยวยังสถานที่ ตำบล เมือง
 หรือประเทศนั้น ๆ อันเป็นที่มาของ
 รายได้ กล่าวได้ว่าเมื่อนักท่องเที่ยวได้
 เดินทางไปยังสถานที่ท่องเที่ยว คนใน
 พื้นที่นั้นจะมีอาชีพและมีรายได้จาก
 การจัดธุรกิจและการบริการให้แก่
 นักท่องเที่ยวส่งผลต่อภาครัฐบาลใน
 การจัดเก็บภาษีอากรและภาษีเงินได้
 และท้ายสุดเป็นการนำเงินกลับสู่การ
 พัฒนาประเทศ ช่วยเพิ่มคุณภาพชีวิต
 และทำให้ประชาชนมีความเป็นอยู่ที่ดี
 ขึ้น ประชาชนที่อาศัยอยู่ในบริเวณที่มี
 ทรัพยากรการท่องเที่ยวอุดมสมบูรณ์
 จะมีคุณภาพชีวิตที่ดีขึ้น นอกจากนี้
 การท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมยัง
 สอดคล้องกับบุญเลิศ จิตตั้งวัฒนา
 (2548) ที่กล่าวว่า การท่องเที่ยวเชิง
 วัฒนธรรมเป็นการเดินทางท่องเที่ยว
 ชมโบราณสถาน ศิลปวัฒนธรรม
 ประเพณีของท้องถิ่นต่าง ๆ เพื่อได้รับ
 ความสนุกสนานเพลิดเพลิน อีกทั้ง
 ศึกษาความเชื่อ พิธีกรรมต่าง ๆ และ
 มีความเข้าใจวัฒนธรรมใหม่ ๆ เพิ่มขึ้น
 ในขณะเดียวกันก็มีจิตสำนึกต่อการ
 รักษาสภาพแวดล้อมและวัฒนธรรม

โดยให้ชุมชนในท้องถิ่นมีส่วนร่วมต่อการจัดการท่องเที่ยวด้วย

2. ปัจจัยในการเสริมสร้างการเดินทางและการใช้จักรยานเพื่อการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม อำเภอเชียงคำ จังหวัดพะเยา มีทั้งปัจจัยเอื้อหรือหนุนเสริม ได้แก่ จุดเด่นทางวัฒนธรรม ชุมชน เนื่องจากเป็นเมืองที่มีประวัติศาสตร์ของกลุ่มชาติพันธุ์และตำนานทางพระพุทธศาสนาที่สัมพันธ์กับโบราณสถานหลายแห่ง เป็นจุดที่นักท่องเที่ยวได้มาเยี่ยมชม ซึ่งสามารถพัฒนาให้เป็นแหล่งท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมได้ ทั้งการมีส่วนร่วมของคนในชุมชนในการจัดกิจกรรมต่าง ๆ เป็นต้นทุนที่ชุมชนมีอยู่แล้ว เพราะชุมชนเห็นประโยชน์จากการท่องเที่ยวและมีผลต่อเศรษฐกิจของคนในชุมชน นอกจากนี้ ยังมีปัจจัยที่เป็นข้อจำกัด ได้แก่ ลักษณะของถนนที่ไม่มีเส้นทางจักรยาน อีกทั้งสภาพถนนโดยเฉพาะขอบทางยังไม่เอื้อต่อการเดินทางและการใช้จักรยาน เนื่องจากมีท่อระบายน้ำที่ไม่เรียบไปกับผิวถนน เส้นทางบางเส้นต้องผ่านเขตเมืองและย่านธุรกิจการค้าของเมืองเชียงคำ รวมทั้งการข้ามถนนสายหลักที่มีรถยนต์พลุกพล่านและมีรถยนต์จอดริมถนน จึงเป็นอุปสรรคต่อการเดินทางและการใช้จักรยาน อีกประการหนึ่ง การได้รับการสนับสนุนจากหน่วยงานทั้ง

ภาครัฐ องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นยังมีน้อย

ทั้งนี้ สอดคล้องกับchner ภิบาลรักษ์ (2559) ที่ศึกษาเรื่องการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมของจังหวัดจันทบุรี: รูปแบบการพัฒนาศักยภาพ โดยการมีส่วนร่วมของชุมชน ผลการวิจัย พบว่า สภาพการณ์ของการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมจังหวัดจันทบุรี แบ่งออกได้เป็น 3 ด้าน ได้แก่ 1) ด้านสถาปัตยกรรมโบราณสถานและประเพณี 2) ด้านอาหาร สินค้าที่ระลึก และที่พักอาศัย 3) ด้านภูมิศาสตร์การเกษตรและหัตถกรรม โดยศึกษาวิจัยในเขต 1) อำเภอเมือง ที่มีแหล่งอาหาร ศิลปหัตถกรรมและโบราณสถาน 2) อำเภอท่าใหม่ ที่มีศักยภาพด้านภูมิศาสตร์และอาหาร 3) อำเภอแหลมสิงห์ ที่มีศักยภาพด้านโบราณสถานและสินค้าที่ระลึก 4) อำเภอเขาคิชฌกูฏ ที่มีศักยภาพด้านประเพณี แหล่งท่องเที่ยวทางธรรมชาติและที่พัก 5) อำเภอนายายอาม ด้านแหล่งท่องเที่ยวทางธรรมชาติและพิพิธภัณฑ์ข้อจำกัด ปัญหาของการท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมในอำเภอเมืองจันทบุรี พบว่า มีปัญหาด้านการประชาสัมพันธ์ การให้ความรู้แก่นักท่องเที่ยว หลายจุดที่เป็นแหล่งท่องเที่ยวของจังหวัดไม่มีการสร้างเครือข่ายหรือเชื่อมโยงข้อมูลให้ถึงกัน

ปัญหาด้านการจราจรอำเภอท่าใหม่ พบว่า ความไม่สะอาดของสถานที่ท่องเที่ยวการขาดการประชาสัมพันธ์ บ้ายบอกทางไม่เพียงพอ ปัญหาที่จอดรถของนักท่องเที่ยวอำเภอแหลมสิงห์ พบว่า ขาดการประชาสัมพันธ์เรื่องของการท่องเที่ยวเชิงประวัติศาสตร์ บางสถานที่ที่มีเส้นทางที่ค่อนข้างลำบากต่อการเดินทางโดยสารรถยนต์ อำเภอเขาฉกขมิ้น พบว่า สถานที่พักมีไม่เพียงพอต่อนักท่องเที่ยว ปัญหาช้างป่าที่อาละวาดต่อนักท่องเที่ยวและปัญหาขยะที่มีจำนวนมาก อำเภอนายายพบ ว่า ปัญหาเรื่องการบริหารจัดการเรื่องสิ่งปฏิกูลและปัญหาการปิดเปิดสถานที่ท่องเที่ยวไม่มีกำหนดเวลาที่ชัดเจน และรูปแบบการพัฒนาศักยภาพโดยการมีส่วนร่วมของชุมชน เพื่อการเพิ่มศักยภาพการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมของจังหวัดจันทบุรี พบว่า ต้องดำเนินการกำหนดนโยบายและวางแผนรูปแบบการพัฒนาศักยภาพ โดยการมีส่วนร่วมของชุมชนให้มีคุณภาพและสามารถสร้างมูลค่าเพิ่ม ก่อให้เกิดรายได้ให้กับคนในชุมชน จังหวัดจันทบุรี

สรุป

การเสริมสร้างการเดินทางและการใช้จักรยานเพื่อการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม อำเภอเชิงคำ จังหวัด

พะเยา เป็นการวิจัยเชิงปฏิบัติการ โดยสำรวจเส้นทางการเดินและการใช้จักรยาน แหล่งเรียนรู้ทางวัฒนธรรม ภูมิปัญญาท้องถิ่นในชุมชนที่เชื่อมโยงกับวัดนันตาราม วัดดอนไชย วัดบุญนาค วัดเปือยเปียง วัดห้วยน วัดพระธาตุสบแวน วัดวังเค็ม และทำข้อมูลเบื้องต้นของเส้นทางการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมอำเภอเชิงคำ จำนวน 3 เส้นทาง คือ เส้นทางที่ 1 วัดนันตาราม – วัดเปือยเปียง – วัดวังเค็ม เส้นทางที่ 2 วัดนันตาราม – วัดดอนไชย – วัดห้วยน – วัดพระธาตุสบแวน และเส้นทางที่ 3 ศาลเจ้าเชิงคำ – วัดบุญนาค – วัดแสนเมืองมา ทั้ง 3 เส้นทางมีจุดที่น่าสนใจที่มีความหลากหลายทางวัฒนธรรมของกลุ่มชาติพันธุ์ในอำเภอเชิงคำ แผนที่ดิจิทัลเส้นทางการเดินและการใช้จักรยานเพื่อการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมมีทั้งหมด 4 ชุด ประกอบด้วยแผนที่รวม 1 เส้นทาง และแผนที่ย่อย 3 เส้นทาง แต่ละจุดจะมีวิทยากรชุมชนให้ความรู้แก่นักท่องเที่ยว ส่วนข้อเสนอแนะในการพัฒนาต่อยอดการท่องเที่ยว มีดังต่อไปนี้ 1) ควรมีการพัฒนาไกด์เชิงบูรณาการในการจัดการการท่องเที่ยวทางวัฒนธรรม อำเภอเชิงคำ โดยจัดตั้งคณะกรรมการของอำเภอที่มาจากทุกภาคส่วน และมีการประชุมของคณะกรรมการเพื่อกำหนด

ยุทธศาสตร์บูรณาการการท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมของอำเภอเชียงคำ 2) ควรจัดให้มีการเปิดเวทีสาธารณะเพื่อให้ทุกภาคส่วนในอำเภอเชียงคำ เช่น ภาครัฐ องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ภาคประชาสังคม ภาคธุรกิจ ภาคประชาชนมาเสนอความคิดเห็นใน

ประเด็นการเสริมสร้างการเดินทางและการใช้จักรยานในชีวิตประจำวัน และส่งเสริมการท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมของอำเภอเชียงคำที่มีความสอดคล้องกับวิถีชีวิต ความเป็นอยู่ ประเพณี วัฒนธรรมของท้องถิ่นเชียงคำ

บรรณานุกรม

- กฤษดา ชู่อภัย. (2552). *การท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม: กรณีศึกษาบ้านหลวงเหนือ ตำบลหลวงเหนือ อำเภอดอยสะเก็ด จังหวัดเชียงใหม่*. เชียงใหม่: มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.
- การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย. (2539). *การพัฒนาการท่องเที่ยวในทิศทางที่ยั่งยืน*. พิมพ์ครั้งที่ 2. กรุงเทพมหานคร: สำนักงานการท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย.
- _____. (2545). *คู่มือแนวทางการจัดการที่พักสัมผัสวัฒนธรรมชนบท*. กรุงเทพมหานคร: สำนักงานการท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย.
- ฉัตรชัย ตัวจาด. (2545). *การมีส่วนร่วมของประชาชนในการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ: กรณีศึกษาความคิดเห็นชุมชนคลองบางกอกน้อย จังหวัดนนทบุรี*. กรุงเทพมหานคร: มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์.
- ชนัญ วงษ์วิภาค. (2545). *ประโยชน์ของการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม*. ใน *เอกสารการสอนชุดวิชาประสบการณ์วิชาชีพการจัดการการท่องเที่ยว*. นนทบุรี: มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช.
- ธงชัย พรรณสวัสดิ์ และพรชัย สีสานภาพ. (2536). *จักรยานกับการมีส่วนร่วมของประชาชนในการแก้ปัญหาสิ่งแวดล้อม*. ใน *สมฤดี นิโครพัฒน์ยั้ง และคณะ, บรรณาธิการ. สิ่งแวดล้อม'36 การสัมมนาการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมของประเทศไทย ครั้งที่ 4*, หน้า 249-268. กรุงเทพมหานคร: ศูนย์การประชุมแห่งชาติสิริกิติ์.
- ธนกร ภิบาลรักษ์. (2559). *การท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมของจังหวัดจันทบุรี: รูปแบบการพัฒนาศักยภาพโดยการมีส่วนร่วมของชุมชน*. ดุษฎีนิพนธ์ปริญญาปรัชญาดุษฎีบัณฑิต มหาวิทยาลัยมหาสารคาม.

- ธนวรรณ นิธิปทานนท์. (2558). *กระบวนการสร้างพื้นที่ทางวัฒนธรรมเพื่อการท่องเที่ยว: ศึกษากรณีเพลินวาน อำเภอหัวหิน จังหวัดประจวบคีรีขันธ์*. ดุษฎีนิพนธ์ปริญญาปรัชญาดุษฎีบัณฑิต มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- นิจิรา คลังสมบัติ. (2558). *การพัฒนารูปแบบการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมโดยการมีส่วนร่วมของชุมชนจังหวัดอุดรธานี*. ดุษฎีนิพนธ์ปริญญาวิทยาศาสตรดุษฎีบัณฑิต จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- บุญเลิศ จิตตั้งวัฒนา. (2548). *การพัฒนาการท่องเที่ยวแบบยั่งยืน*. กรุงเทพมหานคร: เพรสแอนด์ดีไซด์.
- ผดุง ประวััง. *ประวัติอำเภอเชิงคำ*. สืบค้นเมื่อ 1 ธันวาคม 2559, จาก <http://www.hugchiangkham.com/ประวัติอำเภอเชิงคำ/>
- วารินทร์ เหล่าสงคราม. (2550). *ปัจจัยที่มีผลต่อความพึงพอใจของนักท่องเที่ยวชาวต่างประเทศต่อกิจกรรมถนนคนเดิน ถนนท่าแพ จังหวัดเชียงใหม่*. เชียงใหม่: มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.
- มุทิตา ปิ่นสุนทร. (2542). *การวางแผนเส้นทางจักรยานที่เหมาะสมเพื่อการท่องเที่ยวในเขตกรุงรัตนโกสินทร์*. กรุงเทพมหานคร: มหาวิทยาลัยมหิดล.
- สหทัย วิเศษ และคณะ. (2561). *การสร้างเมือง ชุมชนจักรยานเพื่อให้เป็นมิตรต่อการเดินและการใช้จักรยานในชีวิตประจำวัน พื้นที่ตำบลหย่วนและตำบลเชิงคำ อำเภอเชิงคำ จังหวัดพะเยา. การประชุมส่งเสริมการเดินและการใช้จักรยานในชีวิตประจำวัน ณ อาคารเฉลิมราชกุมารี 60 พรรษา (อาคารจามจุรี 10) จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย จัดโดย สถาบันการเดินและการจักรยานไทย, หน้า 133-140. 9 มีนาคม. กรุงเทพมหานคร: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.*
- Rubinstein, H. M. (1992). *Pedestrian Malls, Streetscapes, and Urban Spaces*. New York: John Wiley & Sons.
- McIntosh, R. W., et. al. (1995). *Tourism: Principles, Practices, and Philosophies*. New York: John Wiley & Sons.